

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Сучасний етап розвитку історико-біографічних досліджень в Україні позначений стрімким розширенням проблемно-тематичного діапазону біографічних студій та зростанням числа публікацій найрізноманітніших жанрів і форматів, залученням нових видів джерел і творчим освоєнням сучасних дослідницьких методів, вироблених європейською та світовою наукою. Швидко зростають обсяги електронних ресурсів біографічної інформації, упроваджуються новітні технології комунікації для поширення біографічних знань. За таких умов стан, завдання та перспективи подальшого поступу української біографіки потребують постійного глибокого наукового аналізу, розгортання творчих дискусій із багатьох актуальних для дослідників, видавців та працівників бібліотечно-інформаційної сфери питань.

Збірник наукових праць Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «Українська біографістика», єдине в нашій державі спеціалізоване академічне видання, присвячене проблемам теорії і методики біографічних досліджень, прагне на своїх сторінках висвітлювати здобутки вітчизняної біографіки, а також аналізувати нерозв'язані проблеми, пропагувати запропоновані вченими нові методологічні підходи, практичні досягнення наукових колективів у інтеграції та поширенні історико-біографічної інформації.

Інститут біографічних досліджень засновує свою теоретичну й практичну діяльність на широкому комплексному розумінні української біографіки як важливого явища національної науки і культури, що міцно увійшло в духовне життя сучасного суспільства. Таке бачення значно виходить за межі традиційних дисциплінарних класифікацій, успадкованих від науки минулих століть. Адже біографіка в наш час переросла уявлення про неї як про історичну наукову дисципліну й метод пізнання минулого та відчутно потребує оновлення теоретичних засад.

У розділах збірника яскраво відображені вектори наукового пошуку вітчизняних дослідників-біографістів. У першій рубриці «**Теорія і методологія сучасної біографії**» вміщено

статті, у яких ідеться про суть і призначення біографіки, її функціонування в інтелектуальному та духовному житті суспільства, у світі науки, культури, освіти, соціальних комунікацій. У найбільш узагальненому плані біографіку, на думку члена-кореспондента НАН України **В. І. Попика**, варто розглядати як важливий феномен інтелектуальної і духовної культури суспільства, що охоплює сферу наукових досліджень, різноманітні спрямування та форми літературної й аматорської біографічно/автобіографічної творчості, видавничої та інформаційної роботи, біографічний складник соціальних комунікацій, простір поширення біографічних знань. Автор демонструє цілісний погляд на новітню біографіку, аналізує її окремі вузлові, визначальні проблеми та сучасний стан, а також ситуації навколо неї, завдання й перспективи її розвитку, розмірковує про теоретичне осмислення та науково-методичне забезпечення, обґрунтовує потребу широких і комплексних міждисциплінарних підходів до її проблем та поширення біографічних знань.

Одним із пріоритетних напрямів соціогуманітаристики є модернізація концепції національної біографіки, адже світ, який кардинально змінюється протягом останніх десятиліть, потребує переосмислення відносин між гуманітарною наукою та соціумом. Цьому присвячена стаття доктора історичних наук **Л. І. Буряк** «Українська біографіка „плинних часів”: пропозиція осмислення». Необхідною умовою трансформації біографічного дослідження, на думку авторки, є актуалізація його темпоральних і просторових характеристик, що передбачає критичне ставлення до лінійності як домінанти в біографіці, тематичну варіативність, різноманітність персоналії зі «складною» біографією, актуалізацію біографії «іншого», подолання стереотипів, імплементацію інноваційних дослідницьких методів сучасних «гуманітарних поворотів». У статті порушується низка суперечливих питань, що наразі не мають однозначної відповіді, а отже, потребують подальшого обговорення в середовищі гуманітаріїв. Стаття за своїм форматом є запрошенням до наукової дискусії, на яку сподівається і якої очікує «Українська біографістика».

Н. П. Марченко, кандидат історичних наук, аналізує типові зразки українських біографічних видань fiction та non-fiction для дітей і підлітків 2014–2020 рр., які репрезентують найпоширеніші стратегії вітчизняного біографічного письма.

Біографічне знання авторка розглядає як засіб формування біографічної свідомості та одну з «м'яких соціальних технологій», що можуть бути використані в межах біополітики як корекційні щодо постколоніального травматичного досвіду. Авторка доходить висновку, що новітній біографічний книзі для дітей в Україні притаманна жанрова та формальна різноманітність і тяжіння до все більшої візуалізації.

Біографічний концепт «покоління пам'ять» у методологічному та конкретно-історичному аспектах розглядає доктор історичних наук **С. Г. Іваницька**. Авторка аналізує в публіцистичних текстах Сергія Єфремова процес конструювання меморіального образу актора й драматурга Марка Кропивницького, 180-річчя від дня народження якого відзначається цього року. У пам'яті «покоління 1890-х», публічним голосом якого можна вважати Сергія Єфремова, ця постать функціонувала як символ «переступної доби» українського руху, персоніфікувала живий зв'язок генерацій, «культурний код» біографічної комунікації.

У наступній рубриці «**Актуальні питання біографіки**» в статті кандидатів історичних наук **О. В. Бугаєвої** та **Н. П. Марченко** йдеться про новітні українські музично-біографічні видання для дітей і юнацтва, які відкривають молодшим поколінням світ життя та діяльності славетних українських музикантів. Аналіз дитячої музично-біографічної книги, котру автори розглядають як маркер трансформації культурно-історичної пам'яті, фактично є першою спробою дослідження цієї теми у вітчизняній гуманітаристиці як історичної й теоретичної проблеми. Доведено, що звичними в дитячому музично-біографічному читанні стають раніше відсутні в ньому мотивуючі оповіді про сучасних кумирів молоді (Кузьма Скрябін) і представників українства, які реалізували себе за межами країни та є всесвітньо знайомі (Роксолана, Квітка Цісик та інші), гендерно акцентовані видання, книжки-картинки тощо.

Стаття кандидата історичних наук **Н. І. Любовець** присвячена видавничим серіям українських мемуарів. Дослідниця аналізує місце та роль мемуарів як унікального ресурсу в системі соціальних комунікацій, зазначає їх комунікаційну важливість, здатність впливати на формування особистості, індивідуальної та колективної історичної пам'яті, надавати імпульс для самореалізації та саморозвитку через засвоєння до-

свіду Іншого. Аналіз проведено на матеріалах трьох видавничих серій: показані інтенції, авторський склад, читацька аудиторія, змістове наповнення, форми репрезентації.

Про використання надбань біографіки для формування дослідницької та біографічної компетентностей педагогів у системі післядипломної освіти, про застосування біографічного методу навчання як однієї із форм особистісно зорієнтованої та контекстної освіти йдеться в статті кандидата педагогічних наук **Л. В. Литвинюк**.

У рубриці «**Джерела біографічних досліджень**» розміщено статтю «*Hetman Ivan Mazepa's coat of arms as the object of potestary itagology*» («Герб гетьмана Івана Мазепи як об'єкт дослідження потестарної імагології») заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України **О. Ф. Белова** та доктора історичних наук **Г. І. Шаповалова**, у якій застосовано методи та підходи потестарної імагології до вивчення біографій видатних історичних особистостей в історії України, зокрема гетьмана Івана Мазепи. Автори досліджують гетьманський герб із його ставрографічним складником, який походить від святокліментівського символу у вигляді хреста-якоря.

Рубрику «**Двадцять століття в обличчях і документах**» представляють стаття доктора філологічних наук **С. С. Кіраля** «Протоколи допитів Івана Дзюби та персональна справа Івана Чендея як джерела вивчення їх громадянської позиції за доби шістдесятництва» і першопублікація документів кримінальної справи «КДБ проти Івана Дзюби: до історії передачі в Чехословаччину праці „Інтернаціоналізм чи русифікація?“», до яких, окрім архівних джерел, залучено спогади, епістолярій учасників і свідків тих подій, розкрито маловідомі сторінки біографії підсудних-шістдесятників, подано об'єктивний нефальшивий колективний портрет української інтелігенції ХХ століття.

Чимало місця на сторінках збірника відведено рубриці «**Біографічні студії**». Ювілейні збірники, присвячені науковцям минулого, – це джерела, нині мало залучені до наукового обігу, які містять багато цінної інформації, зокрема елементи спогадів, стверджує доктор філологічних наук **Г. А. Александрова**. На матеріалі збірника, присвяченого відомому літературознавцю, професорові Московського університету родом із Полтавщини **М. І. Стороженку (1836–1906)**, та спогадів про відзначення його ювілеїв авторка вивчає атмосферу

в науці та суспільстві початку ХХ ст., з'ясовує коло наукових і особистих контактів ученого.

Увагу кандидата філологічних наук **О. В. Яблонської** привернула творчість письменника «другого ряду» М. Левицького (1866–1932), а також його громадська, просвітницька, педагогічна робота й лікарська практика. Варто нагадати, що нещодавно за участі дослідниці з'явилося видання творів цього напівзабутого автора (Левицький М. Вибране / упоряд. Н. Пушкар, О. Яблонська, Т. Данилюк-Терещук ; вступ. ст. і прим. О. Яблонської. Луцьк : Терези, 2016. 462 с.). Авторка статті доводить взаємозв'язок біографії М. Левицького з його творчістю, простежує «лікарські» сюжети, які постали на основі власного професійного досвіду письменника (цим він продовжував традиції С. Руданського, В. Стефаніка, А. Чехова, І. Липи, М. Булгакова та ін.). Робота в Луцькій гімназії сформувала потребу М. Левицького писати для дітей. Проаналізовані дослідницею тексти продемонстрували вплив життєпису цього діяча на проблематику, місце дії, вибір героїв, жанрові особливості творів.

У центрі уваги статті кандидата наук із соціальних комунікацій **М. Р. Яблонського** – редакційно-видавнича діяльність Петра Волиняка (псевдонім Петра Кузьмовича Чечета (1907–1969)) в Австрії та Канаді й аналіз книжкової продукції видавництва «Нові Дні», де друкувалися редаговані ним однойменний журнал, місячник для дітей «Соняшник». Автор наголошує, що досвід україноцентричних осередків у діаспорі важливий для сучасного медіапростору.

У статті кандидата історичних наук **Т. Ю. Перги** представлена докладна біографія художника Василя Євгеновича Цибульського (Цибулька) (1904–1992) – видатного представника української діаспори в Австралії на основі аналізу статей у періодичних виданнях та довідкових матеріалів української діаспори в Австралії, а також матеріалів і задокументованих джерел особистого фонду художника в Україні (Ф. 67 Центрального державного архіву зарубіжної україніки). Окрім реконструкції біографії художника, зроблено короткий огляд творчої діяльності в Україні та Австралії цього митця, який гідно представляв українську культуру в світі і цим зробив нереперсичний внесок у її збереження і розвиток.

Спробу реконструювати біографію відомого українського актора, режисера і театрального діяча Валерія Васильєва (1891–1954) на основі документів особової справи (фонд Державного

польського театру в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтв України) зроблено в статті **Н. М. Томозової**. Простежено роль митця у створенні таких славнозвісних театральних колективів, як Молодий театр та Новий драматичний театр імені Івана Франка.

Рубрика «**Рецензії, огляди, інформація**» містить відгуки доктора історичних наук **С. Г. Іваницької** на монографію І. Гирича «В'ячеслав Липинський: хлібороб і жовнір (Співвідношення демократичного і консервативного в його історіософії)» (Київ, 2019) та кандидата історичних наук **І. І. Стамбола** на книжку О. Зайцева «Націоналіст у добі фашизму. Львівський період Дмитра Донцова. 1922–1939 роки. Начерк інтелектуальної біографії» (Київ, 2019), яка увійшла в Топ-10 номінації «Життєписи» Всеукраїнського бібліотечного «Бібліографічного рейтингу – 2019». Доктор філологічних наук **Г. А. Александрова** рецензує видання «Історія кафедри української літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: персоналії і факти: у 2 т.» (Одеса, 2018), яке посіло III місце в номінації «Збірник бібліографічних матеріалів» на Всеукраїнському бібліотечному «Бібліографічному рейтингу – 2018». **Т. В. Котлярова** подає звіт про роботу секції «Біографіка та біобіографія як інформаційно-комунікативний ресурс суспільно-політичних і культурних трансформацій» (Київ, 10 жовтня 2019 р.), що була організована Інститутом біографічних досліджень у межах Міжнародної наукової конференції НБУВ «Бібліотека. Наука. Комунікація: Актуальні тенденції в цифрову епоху».

Редакційна колегія висловлює сподівання, що матеріали збірника викличуть інтерес дослідників, розширюватимуть діапазон та вдосконалюватимуть методи біографічних досліджень і сприятимуть подальшому згуртуванню науковців та аматорів-біографістів навколо Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Також запрошуємо наукові установи, заклади освіти, бібліотеки, музеї, архіви, інформаційні центри, громадські дослідницькі осередки, окремих спеціалістів до співпраці в розгортанні роботи всеукраїнської Віртуальної дослідницької лабораторії для розбудови електронного науково-інформаційного проекту «Український національний біографічний архів» та проведення Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу».